

Karlon Berounek

Vítejte v chráněné krajinné oblasti Český kras, unikátní krajině mezi Prahou a Berounem, v největší vápencové oblasti Čech, která je součástí národního geoparku Barrandien. Vydejte se do krajiny bílých skal a lomů s proslulými Koněpruskými jeskyněmi, do krajiny řeky Berounek, světlých listnatých lesů a skalních stepí, v jejímž srdci se mezi kopci skrývají starodávná hradiště a středověký hrad Karlštejn, sídlo nejvýznamnějšího českého krále a římského císaře Karla IV.

Koněpruské jeskyně, Varhany

Trilobit *Lioharpes venulosus*, maskot Domu přírody Českého krasu

Před 410 miliony let jsem žil v mělkém a teplém devonském moři na okraji koněpruského korálového útesu. Patřím do velké skupiny vyhynulých členovců, trilobitů a dorůstal jsem do velikosti 8–10 cm. Dochoval jsem se v podobě zkamenělin, neboť mé tělo bylo kryté pevným krunyřem. Skládalo se ze tří částí: článkovaného trupu, hlavového a ocasního štítu. Lidé mi taky říkají „podkovač“ podle nápadného hlavového lemu. Vědci se domnívají, že mi sloužil k zahrabávání se do dna nebo k hledání potravy v sedimentu na dně moře, nebo mi umožňoval vznášet se a volně plavat ve vodě.

Členité území Českého krasu je tvořeno především vápenci silurského a devonského stáří (430–380 mil. let). Vznikaly mimo jiné usazováním schráněk mořských organismů. Jsou bohaté na zkameněliny, které zde v 19. století sbíral a zkoumal francouzský geolog a paleontolog Joachim Barrande (1799–1883).

Typické pro toto území jsou krasové jevy. Vznikají fyzikálním a chemickým působením vody na vápenc (tzv. erozí a korozi). Najdete zde hluboká kaňonovitá údolí a rokle, krasové prameny a pěnovec, které vznikají srážením kalcitu z krasové vody. V Českém krasu bylo objeveno kolem 700 jeskyní s celkovou délkou 25 km. Veřejnosti zpřístupněné jsou Koněpruské jeskyně u Domu přírody Českého krasu.

Vápencové podloží má vliv na mikroklima a druhovou rozmanitost v Českém krasu. Podnebí je tu poměrně teplé a suché a ve zdejších ekosystémech lesů, lesostepí a skalních stepí se vyskytují druhově bohatá teplomilná společenstva s mnoha chráněnými rostlinami a živočichy. Některé z nich rostou a žijí jen zde.

Charakteristická jsou pro tuto oblast četná archeologická naleziště, která dokládají husté pravěké osídlení ve všech obdobích vývoje lidské společnosti.

Koněpruské jeskyně leží v národní přírodní památce Zlatý kůň ve světově proslulém koněpruském útesu. V roce 2020 se Český kras stal součástí národního geoparku Barrandien, klenotu české geologie a paleontologie.

Pěnovec kaskády v Kodské roklí

Stepník rudý

Vstavač nachový

Dům přírody Českého krasu nabízí nové vnitřní a vnější expozice včetně naučné stezky Zlatý kůň. Uvidíte i činný vápencový lom **Koněpruské jeskyně**. Školám a dalším zájemcům Dům přírody nabízí specializované programy. V objektu se nachází prodej vstupenek, občerstvení a suvenýrů.

Koněprusy 101, GPS 49.9161089N, 14.0687069E
tel.: 730 572 485, e-mail: infokj@caves.cz
www.dumprirody.cz/ceskykras

Provoz návštěvnického střediska Dům přírody Českého krasu zajišťuje: Správa jeskyní České republiky, Květnové nám. 3, 252 43 Průhonice, www.caves.cz

Informační středisko CHKO Český kras – Svatý Jan pod Skalou

zajišťuje komentované vycházky do okolí, prodej tematických publikací, map, pohlednic a suvenýrů a konají se zde výstavy, besedy, přednášky a další akce.

Svatý Jan pod Skalou č. p. 2, 266 01 Beroun
Tel.: 771 112 157, e-mail: info@svatyan.cz
www.dumprirody.cz/informacni-stredisko-chko-cesky-kras

Provoz informačního střediska zajišťuje: Obec Svatý Jan pod Skalou, č. p. 6, 266 01 Beroun, tel.: 311 672 115, e-mail: ou@svatyan.cz, www.svatyan.cz

Tento projekt je spolufinancován Evropskou unií – Evropským fondem pro regionální rozvoj v rámci Operačního programu Životní prostředí.

Správu a péči o CHKO Český kras zajišťuje Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, regionální pracoviště Střední Čechy, Správa CHKO Český kras, 267 18 Karlštejn č. p. 85, tel.: 951 424 552, 951 424 554, e-mail: stredni.cechy@nature.cz, ceskykras.nature.cz

Vydala Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky v roce 2023. ISBN 978-80-7620-142-2, 1. vydání ©2023
Text: Správa CHKO Český kras a Emil Šnidauf, fotografie: Hana Hofmeisterová, Lucie Hružová, Jiří Jiřoušek, Alexandr Komaško, Jaroslav Kunc, Josef Mottl, Emil Šnidauf, Petr Zajíček, ilustrace: Pavel Procházka, mapy: Jana Tomcová, grafický návrh, sazba: Zita Nielsen, tisk: TISKARNA K-TISK s.r.o., náklad: 10 000

Ilustrace prvohorního moře Jana Saváka v Domě přírody

Dům přírody

Vnitřní expozice

Víte, že...

- před 430 miliony let se v Českém krasu nacházely podmořské a ostrovní sopky?
- na Klonku u Suchomast je hranice dvou geologických útvarů, siluru a devonu, která je uznávána jako vzor pro celý svět?
- vzácná tráva kavyl Ivanův byla pojmenována podle vousů poustevníka, který pobýval v 9. století v jeskyni ve Svatém Janu pod Skalou?
- endemitem Českého krasu je dřevina jeřáb krasový, který neroste nikde jinde na světě?
- v Českém krasu bylo zjištěno 23 druhů netopýrů z 27 žijících v České republice?

Děkujeme Vám za ohleduplné chování k našemu společnému přírodnímu dědictví, za to, že...

- vjíždíte a parkujete jen tam, kde je to povoleno
- v národních přírodních rezervacích se pohybujete pouze po turistických značených stezkách
- při jízdě na kole berete ohledy na okolní přírodu i ostatní návštěvníky
- táboříte a rozděláváte oheň jen na vyhrazených místech, nebivakujete v rezervacích
- chráníte živočichy a rostliny v jejich přirozeném prostředí
- odnášíte z přírody své odpadky

Tip na výlet: Kotýz

(2 km, 30 min.) Na Kotýz vede ze Zlatého koně žlutě značená turistická stezka. Vyskytují se zde vzácná teplomilná společenstva skalních stepí. Mezi významné krasové útvary patří dvě skalní brány, Axamitova brána a Jelínkův most. Od doby halštatské až po slovanskou se na šikmé plošině Kotýzu nacházelo hradiště. V Děravé jeskyni byly nalezeny na břidlicových destičkách rytiny kozorožce staré více než 15 000 let. Více se o nich dozvíte v Domě přírody.

Foto: Národní přírodní památka Kotýz

Tip na výlet: Naučná stezka Svatojánský okruh

(4 km, 1,5 hod.) Trasa začíná u kláštera Svatého Jana pod Skalou a od odbočky k vyhlídce U Kříže pokračujte po značené trase do lomu Paraple a hornického skanzenu Solvayovy lomy (solvayovylomy.cz). Zde můžete navštívit expozici těžby vápence a svést se lomovým vláčkem. Zpět ke klášteru vede cesta roklí Propadlé vody.

Foto: Svatý Jan pod Skalou z vyhlídky U Kříže

Tip na výlet: Srbsko

(4,7 km, 1 hod. 20 min.) Vydejte se po silnici ze Svatého Jana pod Skalou do osady Hostim. Za Hostimí pokračujte podél potoka Kačáku (Loděnice) až k jeho soutoku s Berouňkou. Trasa vede po naučné stezce Srdcem Českého krasu. Údolím řeky podél vápencových skal dojdete do Srbska. Cestou můžete pozorovat vodní ptáky – volavku popelavou, lysku černou, morčáka velkého, potápku malou, kormorána velkého a třeba budete mít štěstí a zahlédnete „létající drahokam“ – ledňáčka říčního.

Foto: Ledňáček říční

Tip na výlet: Karlštejn

(13,5 km, asi 4 hod.) Pěší trasa po červené značce (Cesta Vojty Náprstka), začíná v Berouně u nemocnice a končí na Karlštejně. Vede přes Svatého Jana pod Skalou a potom od křižovatky cest Propadlé vody po naučné stezce Srdcem Českého krasu pod vrchem Vysoká stráž, úbočím Doutnáče a Velké hory až k Bubovickým vodopádům, kde potok překonává několik vápencových prahů. Naučnou stezku opustíte za Kubrychtovou boudou a červená vás povede ke Karlově studánce (Králůva studně), k památnému Dubu sedmi bratří a až k hradu Karlštejn.

Foto: Hrad Karlštejn

Tip na výlet: Tetín

Obec na skalním ostrohu nad Berouňkou se zbytky středověkého hradiště a hradu je spjata s počátky českých dějin. Podle pověsti byla založena Tetou, dcerou knížete Kroka. V roce 921 zde byla zavražděna česká kněžna Ludmila. V obci se nacházejí další významné památky románského původu – kostel sv. Kateřiny a sv. Jana Nepomuckého a barokní kostel sv. Ludmily. V Tetíně také působil autor Kroniky české Václav Hájek z Libočan. Z Tetínských skal jsou krásné výhledy do skalnatého údolí Berouňky.

Foto: Pohled z Tetínských skal

Jak vznikl Český kras

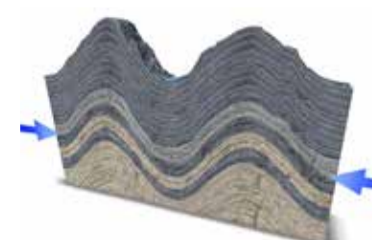
1 Prvohorní moře (před 485–385 mil. let)

- pískovce
- břidlice
- vápence

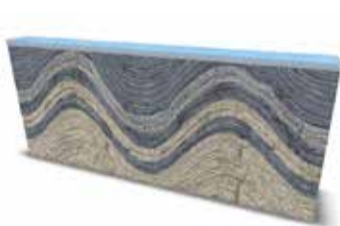
Usazování pestrého sledu hornin v prvohorním moři (ordovik až devon).

2 Vrásnění variského horstva (před 385–300 mil. let)

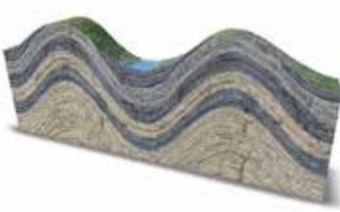
Při kolizi zemských desek během variského vrásnění (konec devonu, karbon) došlo ke zmáčknutí desek sedimentů a jejich zvrásnění do podobných tvarů, jako udělá shrnutý koberec. Břidlice fungovaly jako mazadlo, po kterém klouzaly pevnější horniny. Na povrchu byly v té době hory vysoké jako Alpy.

3 Erozní povrch a dno křídového moře (před 300–80 mil. let)

V tomto období probíhala eroze variského horstva, dochází k zarovnáání povrchu do území ploššího, než je v současnosti (perm, trias, jura). Rovinatá oblast se zaplavila mělkým mořem (křída).

4 Vývoj současného reliéfu (před 66–0 mil. let)

V kenozoiku (třetihory a čtvrtohory) probíhala eroze měkkých hornin (břidlic) a v nich vznikala široká údolí (kotliny), ve které je město Beroun, široké údolí mezi Řevnicemi a Radotínem, kotliny mezi Zdicemi a Neumětely). Tam, kde toky musely prořezávat pevné vápence, naopak vznikly úzké a hluboké kaňony (Berounka u Srbska, Kačák u Sv. Jana pod Skalou).

Ilustrace Martin Lisec (podle Jiřího Bruthanse), 2023.

